

re in ipsa decima. Tale enim jus videtur habere usufructuarius in fructibus nondum perceptis, ratione cuius ei debentur tales fructus, antequam illos percipiat, non tantum personali debito, sed etiam reali, ita ut ipsimet fructus habeant in se tale onus, cum quo transeunt ad quemcumque occupantem. Ita ergo videtur dicendum in decimis Ecclesiae; nam quod hoc jus sufficiat, probat exemplum adductum; quod autem necessarium sit, probat prædictus effectus.

15. *Declaratur ex jure Ecclesiae in possessiones.* — Declarari etiam hoc potest ex jure, quod habet Ecclesia circa possessiones ipsas, seu prædia ex quibus decimam partem fructuum percipit, nam Ecclesia non habet proprium ac perfectum dominium talium possessionum, ut constat ex communi sensu omnium, et probat textus in dicto cap. *Pastoralis*, ibi: *Quia apud dominum res permanent restauratae.* Ex qua ratione collegit Pontifex, non esse deducendas expensas consumptas in restauranda possessione, vel alia re a qua fructus percipiuntur, quia semper res illa, ut melior per restorationem effecta, manet sub potestate et dominio parochiani. Necesse est autem, ut intelligat sic manere ex omni parte, ita ut nec quoad decimam partem etiam in confuso sumptam intelligatur esse sub dominio Ecclesiae, alioquin ratio nihil valeret. Nam si decima pars domus, verbi gratia, esset Ecclesiae, deberet profecto solvere decimam partem expensarum pro restauratione talis rei, et sic essent expensæ cum proportione deducendæ. Ergo ut illa ratio contrarium probet, oportet ita intelligi, ut Ecclesia non habeat proprium dominium illius rei, nec decimæ partis ejus. Et nihilominus habet aliquod jus in illa re, ratione cuius res illa dicitur esse obnoxia Ecclesiae debito reali, et secum deferre illud onus; quod jus non videtur esse aliud, nisi quod res illa est usufructuaria Ecclesiae quoad illam partem. Eodem ergo modo fructus, qui ex illa nascuntur, sunt Ecclesiae obnoxii, et ipsa habet idem jus in illos, quod ad prædictum effectum sufficit. Atque in hunc modum intelligenda censeo alia verba illius capituli *Pastoralis*, quæ licet ab auctoribus primæ sententiæ non afferantur, maxime videntur posse illorum sententiam confirmare. Cum enim dixisset Innocentius III, non esse deducendas expensas quæ fiunt pro fructibus percipiendis, subdit rationem: *Quoniam, salva decima, fructus efficiuntur eorum qui faciunt ipsas expensas.* Consideranda enim est illa ex-

ceptio, *salva decima*; significat enim Papa, fructus quidem effici possidentis fundum, non tamen omnes absolute, sed præter decimam; et hoc modo videtur hic textus probare priorem sententiam. Tamen intelligenda putô verba illa cum dicto moderamine, quia non omnes fructus simpliciter fiunt possidentis, sed cum onere decimæ, ita ut quoad illam non habeat saltem utile dominium, sed hoc sit penes Ecclesiam, et ideo illi semper et ubique decima debeat salva manere. Hoc ergo modo, ex hoc effectu, et ex illo textu optime nostra sententia declaratur et confirmatur.

16. *Tertius effectus domini Ecclesiae in decimas.* — Tertius effectus addi potest, affinis præcedenti, quia Ecclesia potest petere decimas ab eo, qui injuste segetes combussit, vel arbores succidit habentes jam fructus. Non enim minus damnificat Ecclesiam, qui comburit fructus, quam qui sibi rapit ac detinet; ergo sicut in hunc habet actionem ratione rei acceptæ, ita in illum ratione damni illati. Atque ita docent Innocentius, Joannes Andr., et Panormitanus in cap. *Commissum*, de Decim.; et Covarr., in reg. *Peccatum*, p. 2, § 8, num. 12, in fine, ubi hoc extendit etiam ad decimas personales, ut venationum, ubi fuerint in usu, quando aliquis impedit injuste ne alius lucretur tali modo; ex hoc ergo effectu etiam confirmat Panormitanus suam sententiam. Verumtamen dato etiam illo effectu, ex illo non probatur habere Ecclesiam plus quam jus aliquod, seu dominium utile illorum fructuum, tum quia multo magis potest dominus fundi agere contra malefactorem ad resarciendos integros fructus sine ulla diminutione, juxta prudentem æstimationem, ut multa jura disponunt; ergo signum est habere illum dominium, directum jus et dominium talium fructuum; tum etiam quia in simili casu usufructuarius posset agere contra invasorem, aut destructorem fructuum, cum non possit aliter suum damnum resarcire; ergo ex hoc effectu non potest jus majus colligi.

17. *Limitatio hujus effectus.* — Circa ipsum vero effectum advertit Panormitanus, cum Joanne Andr., intelligendum esse, quando segetes, verbi gratia, injuste combustæ sint, nam si juste comburantur, tunc in damnificante nulla est obligatio satisfaciendi Ecclesiae pro decima perdita, ideoque nec in Ecclesia est jus aliquid ab illo petendi. Exemplum est, si in bello justo segetes comburantur, destruantur vineæ, etc. Tunc enim non gravatur

conscientia militum aut ducum, etiam respectu decimæ, in qua damnificatur Ecclesia, quamvis ipsa Ecclesia non fuerit causa belli, nec contra illam geratur; quia tunc hostes utuntur jure suo, et non possunt separationem facere. Crediderim autem hoc habere locum, quando illa destructio fructuum est medium necessarium ad victoriam, seu ad agendum bellum secure et expedite, tunc enim per se intenditur finis justus belli, et damnum illud est per accidens. At vero quando id non fit ut medium necessarium ad bellum, sed fortasse in pœnam injuriæ illatæ, tunc non videtur posse fieri juste cum Ecclesiae nocumento, quia posset agi bellum sine tali damno, et post comparatam victoriam posset illa pœna imponi in bonis propriis eorum qui deliquerunt, sine damno Ecclesiae. Nunquam enim licet innocentes cum nocentibus involvere in participatione pœnæ, quando ad finem belli necessarium non est, et, comparata victoria, potest convenienter separatio fieri.

18. *Quartus effectus.* — Quartus effectus, vel quasi extensio præcedentis, addi potest, quia non solum contra extrinsecos hostes, sed etiam contra suum subditum, seu parochianum dominum fundi potest Ecclesia agere, si sua causa fructus ejus pereant; nam hæc potestas videtur fundari in dominio, quod Ecclesia habet, decimarum talium fructuum. Hunc autem effectum indicavit D. Thomas, d. quæst. 87, art. 2, ad 4, ubi generaliter ait, si culpa domini pereant fructus, teneri ad resarciendas decimas, *quia ex culpa illius non debet Ecclesia damnificari.* Variis autem modis potest intelligi hæc culpa in parochiano: primo, quia injuriam fecit alteri, qui odio, vel ira justa, vel injuria provocatus, fructus in vindictam destruit. Et hæc culpa videtur valde remota, ac subinde per se solum non sufficere, ut propter illam cogatur parochianus Ecclesiae pro decimis satisfacere; quia nec tenetur ratione rei acceptæ, ut supponitur, nec ratione acceptionis, vel injuriæ, quia nullo modo ad illam cooperatus est. Quoniam non positive, quia non est cooperatus illi actioni; et licet aliquam occasionem dederit, valde tamen remotam, ad quam vitandam non obligabatur ex speciali lege solvendi decimas, seu non ponendi impedimentum perceptioni earum. Unde nec omissive concurrat, quia non tenebatur hoc peculiari titulo remove illud obstaculum, quia erat valde accidentarium et remotum.

19. *Tribus modis potest dici subditus mo-*

ralis causa damni Ecclesiae. — *Primus modus.* — *Secundus.* — *Tertius.* — Oportet ergo ut culpa sit talis, quod revera ratione illius possit subditus dici moralis causa nocenti illati suæ Ecclesiae. Quod tribus modis potest accidere. Primo commissive, ut si ipsemet parochianus suas segetes comburat, etc. Et tunc obligatio clara est, quia si extraneus tenetur, cur non ille? Item quia si contra usufructuarium totalem vel partialem id fecisset, teneretur illi pro rata fructus restituere; ergo et Ecclesiae. Secundo omissive: ut si potuit impedire damnum, vel resistere hostibus sine majori jactura, et non fecit; et hoc etiam putat D. Thomas sufficere ut teneatur quis decimas solvere, si sua culpa fructus amiserit: et addit Soto, quod si agricola fuit in mora triturandi, verbi gratia, vel recondendi fructus in area, et alluvione perierunt, tenetur Ecclesiae decimas persolvere: *Secus vero* (ait) *esset, si absque negligentia notabili id accideret, quia tunc periculum quasi naturale est, et commune.* Tertius modus cogitari posset, si quis non habeat sui prædii fructus, quia noluit seminare, vel vineam colere, etc. De quo auctores expresse non loquuntur: tamen consequenter videtur sequi, tunc etiam teneri, quia est in causa, ut Ecclesia careat decimis suis.

20. *Secundus, et tertius casus impugnatur.* — *Quid in his sentiendum.* — At enim difficile est hanc obligationem imponere in secundo et tertio casu, quia dominus agri non tenetur ex justitia defendere vel custodire, aut recondere fructus propter vitandum periculum respectu Ecclesiae; ergo licet in eo peccaverit vel contra charitatem, vel per quamdam prodigalitem, et negligentiam contra debitam providentiam familiæ et rerum suarum, non videtur inde obligari ad restitutionem decimæ respectu Ecclesiae; quia ubi non est injustitia, nec res aliena detinetur, non potest esse restitutionis obligatio. Item eadem ratione, qui est negligens in metendis segetibus, vel fructibus ex arboribus colligendis, vel qui omnino nolit eos colligere, et qui circa agnos recens natos negligens fuit, et ideo mortui sunt, non videtur posse obligari ad decimas solvendas, quia contra justitiam non peccavit: alias qui propter negligentiam pauciores fructus habuit, quam potuisset, teneretur etiam diminutionem decimarum restituere, quod incredibile est. Denique eadem ratione credi non potest, eum, qui propter pigritiam tantum vel avaritiam seminare no-

luit, nec agros colere, debere nihilominus decimas, quæ ex illis solent provenire, cum coluntur, cum non teneatur ex justitia seminare. Distinguendum igitur videtur de mora. Una est, quando, collectis jam fructibus, et in eo statu positus, in quo tenetur statim decimam tribuere Ecclesiæ, non solvit, sed detinet. Alia est mora in colligendis ipsis fructibus tempore opportuno, quo in statu non videtur adhuc obligare præceptum Ecclesiæ, quia solum obligat ad dandas decimas ex fructibus collectis, ut aperte habetur ex c. *Cum homines*, de Decimis. Quando ergo mora est primi generis, procedit indubie sententia divi Thomæ, quod periculum decimarum ad parochianum spectat, ut dixit etiam Glossa in dicto cap. *Cum homines*, verb. *Fructibus collectis*; et Alens., 3 part., q. 51, memb. 5, ad penult.; et Rebuffus, q. 12, n. 2. Et ratio est, quia sicut decimæ ex justitia debentur, ita illa mora procedit contra justitiam, et ideo nocendum, quod ratione illius provenit, imputatur debitori tanquam injuria alii facta, et ideo illud restituere tenetur.

21. Quando vero mora est posterioris generis, procedunt objectiones a nobis factæ; ad quas dicendum videtur, in illis casibus posse clericos, ad quos pertinent decimæ, monere parochianos, ut per se, vel per colonos, aut alios ministros colant agros, fructusve colligant temperibus suis, et eos fideliter administrant, ut Ecclesia non fraudetur suis decimis. Quod si noluerint, possunt per ecclesiasticum prælatum ad id agendum compelli, arg. tex. in c. *In aliquibus*, de Decim., ubi præcipitur ut domini prædiorum talibus personis, et taliter sua prædia excolenda committant, quod absque contradictione Ecclesiis decimas cum integritate persolvant, et ad id, si necesse fuerit, per censuras compellantur. Ubi Panormitanus, n. 3, advertit inde colligi, ratione decimæ habere Ecclesiam quoddam jus in fundum, ratione cujus potest compellere dominum, ut talibus colonis fundum locet, qui utiliter, et fideliter rem gerant, etiam respectu Ecclesiæ; ergo eadem ratione potest cogere ipsos colonos, vel etiam dominos, ut fideliter et strenue se gerant in cultura agrorum usque ad fructuum collectionem; nam est eadem ratio. Unde si in eo casu subditi non obedirent Ecclesiæ, posset Ecclesia jure assumere curam et administrationem prædiorum, et se indemnem servare; quod si propter potentiam domini, et ad majora mala vitanda id non faceret, tunc subditus contumax in conscientia tenetur et

resarciendum Ecclesiæ damnum in amissione decimarum, quia per vim et contra justitiam illam privat jure suo. At vero, si pastores Ecclesiæ, videntes subditum negligentem se gerere in fructuum perceptione, illum non monent, neque cogunt ullo modo, nec se offerunt ad curam assumendam, si ipse non emendetur, non videtur subditus obligari ad solvendum plus quam decimas fructuum quos de facto percipit, etiamsi ex negligentia plures non fuerint exorti, vel ad maturitatem non pervenerint; et hoc mihi probant objectiones factæ.

22. Potestque hoc totum explicari exemplo usufructuarii partialis, ut sic dicam. Est enim notandum, quod usufructuarius, cui, legato, verbi gratia, omnes fructus prædii relictus sunt, semper intelligitur eos recipere cum onere expensarum, ita ut ipse teneatur prædium colere, fructus colligere, etc., et ideo non habet locum in casu quem tractamus: nam si talis usufructuarius fuerit negligens, sibi nocebit. At vero si alieni, testamento legetur certa pars fructuum, tunc ad dominum proprietatis pertinet quidem cultura agri usque ad fructuum collectionem, etiam expensis suis faciendam, ut Bart. tradit in l. *Fructus*, ff. Solut. matr. Tunc ergo, licet proprietarius sit negligens, et ea de causa vel nulli, vel tenues sint fructus, et ideo pars illa minoris valoris seu absolutæ quantitatis sit, quia in ea negligentia non peccavit contra justitiam respectu alterius, non tenetur illi aliquid amplius solvere aut restituere; habebit tamen usufructuarius jus petendi, et procurandi ut prædia illa fideliter et utiliter administrantur, ut se possit indemnem servare, et ut ex malitia, vel negligentia alterius non privetur convenienti portione sua. Ita ergo in præsentis dicendum censeo, atque ita ex hoc effectu, prout explicatus est, recte explicatur et confirmatur nostra sententia.

CAPUT XXXVII.

QUANDO ET UBI TENEANTUR FIDELES SOLVERE DECIMAS.

1. *Quintus effectus.* — *Ratio fundamentalis.* — Ex principio superiori capite posito, declarari facile possunt hæc duæ circumstantiæ. Nam ulterius ex illo colligimus, decimam dandam esse Ecclesiæ, etiam non petitam, et sine mora. Ita sentit Glossa in dicto cap. *Cum homines*, ver. *Fructibus*, et ibi communis; Rebuffus, dicta quæst. 11, a numer. 7, et alii infra referendi; et colligitur ex dicto cap. *Cum homines*.

Et prior pars constat ex forma præcepti; non enim præcipitur fidelibus ut, si requisiti fuerint, decimas solvant, sed absolute ut solvant. Et ideo in lege veteri, præceptum erat *offerre decimas*, Exod. 22. Verbum autem *offerendi* significat oblationem, quæ ultro danda est, etiamsi non petatur. Ratio vero propria est, quia unusquisque tenetur reddere alteri quod suum est, etiam illo non petente: sed decima est Ecclesiæ aliquo modo, saltem quoad dominium utile, ut ostensum est; ergo. Imo ad hunc effectum, neutrum dominium videtur in rigore necessarium, sed sufficit quod decima vere sit debita, quia unusquisque tenetur solvere debitum, etiam creditore non petente, quando jam tempus, pro quo debetur, advenit. Maxime vero urget hæc obligatio, quando res ipsa, quæ detinetur, est aliena, vel habet reale onus sibi annexum, ratione cujus alteri reddenda est, quale onus habet decima, ut jura docent. Atque hinc facile patet altera pars assertionis: quæ etiam in lege veteri expresse ponebatur, Exod. 22: *Decimas et primitias non tardabis reddere.* Pertinetque hoc ad quamdam integritatem solutionis: nam qui tarde solvit, minuit quodammodo solutionem, quatenus illa dilatio potest esse incommoda creditori, et ideo dixit lex civilis: *Minus solvit, qui tardius solvit.* Præcipimur autem integre decimas solvere. Denique pertinet hoc ad intrinsecam rationem præcepti; servandum enim est eo tempore quo obligat, alias contra illud fit: tunc autem censetur quis esse in mora, quando tempore præcepto non solvit.

2. *Quando fiat mora in solvendis decimis.* — Statim vero occurrit interrogandum, quando quis censetur esse in mora non solvendo decimam; videtur enim non esse in mora, donec decimæ petantur, vel (quod perinde est) donec subditus moneatur a paroco. Ita sensit Archid., in cap. 1, de Decimis, in 6, quem sequitur Paris., cons. 15, in 1 volum., et solet pro hac sententia referri divus Thomas 2. 2, quæstione 87, art. 1, ad 5, quia dicit non peccare, qui absque obstinatione animi differt solvere decimas, quia non petuntur, paratus reddere si petantur. Quod etiam sensit Anton., 2 p., tit. 4, cap. 3, § ult., et pro hac opinione citantur jura quæ monitionem postulare videntur, cap. *Pervenit*, de Decimis, cum similibus. Dicendum vero est duplicem esse posse moram: unam in ordine ad conscientiam, aliam in ordine ad forum externum, seu unam in ordine ad culpam, aliam in ordine ad pœnam seu censuram. Ad hanc posterior-

rem, clarum est esse necessariam præviam monitionem, ut ex materia de excommunicatione constat, et ita loquitur aperte dictum capit. *Pervenit*, et cap. *Omnes*, 16, quæst. 7; sufficet tamen generalis monitio, quam in ecclesiis solent facere parochi, si trina sit, quia illa sufficit ad contumaciam: hic vero non agimus de pœna, sed de culpa. Hoc ergo modo, ad priorem moram nulla est necessaria prævia monitio, vel petitio. Quæ est certa, et communis sententia, ut patet ex Abbate, et aliis, dicto cap. *Pervenit*, et dicto cap. *Cum homines*; Rota, in antiquis decisionibus, in 25; Felin., in cap. *Si autem*, de Rescr., n. 5; Covarr., 4 Var., cap. 17, num. 8, ver. *Octavo*, et num. 12; Gutierrez, dicto cap. 20, num. 43. Et probatur facile ex dictis in assertionem præcedenti, quia tunc aliquis est in mora quoad conscientiam, quando peccat differendo solutionem debiti: sed ut aliquis peccet non solvendo decimam, non est necesse ut præcedat petitio vel monitio, quia tenetur solvere etiam non requisitus, ut ostensum est; ergo. Nec D. Thomas contra hoc aliquid docuit; loquitur enim de locis, ubi per consuetudinem abrogatæ sunt decimæ, et ibi ait, non peccare qui non solvunt, et nihilominus vult eos esse paratos ad solvendum, si petantur; quod quomodo sit intelligendum, supra a nobis declaratum est. Et eodem sensu loquitur Anton., et fortasse etiam alii Doctores; moti enim sunt ex verbis D. Thomæ, et plane loquuntur, quando Ecclesia non petendo intelligitur remittere decimam: at hoc solum habet locum ubi vel expressa est remissio, vel consuetudo, quæ tacitam remissionem indicat, vel inducit; nunc autem loquimur per se et ex vi juris, ubi integrum est.

3. *Quæ mora sit culpabilis in decimis personalibus solvendis.* — Sed ulterius occurrit inquirendum, quando teneantur fideles solvere decimam, ita ut si differant, sint in mora culpabili. Circa hoc distinguere oportet de personalibus et prædialibus decimis, et de personalibus, dicendum est nihil de illis esse jure præscriptum. Ideoque dixit Hostiensis, in Summa, de Decim., in fin., in his locum habere opinionem dicentium tunc deberi, quando petuntur. Sed melius dicitur standum esse consuetudini, quæ succedit loco juris; unde cum frequentius consuetudo habeat ut hæc decimæ non solvantur, cessat quæstio de tempore solutionis. Nihilominus ubi fuerint in usu, aiunt Doctores per annos esse solvendas, ac subinde in fine singulorum annorum, quia hoc est